

11. Zdjęcia, rzut, sytuacja, orientacja

2. Czas powstania

2 ćw. XVII w., po 1752 r.

3. Miejscowość

LEŽAJSK

4. Adres	
----------	--

ul., 37-300 Leżajsk

pl. MARIAGE 8

nr ewidencyjny działki: 154

nr księgi wieczystej

5. Przynależność administracyjna

województwo podkarpackie

powiat leżajski

gmina m. Leżajsk

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna przed 01.01.1999

województwo rzeszowskie

gmina Leżajsk

8. Właściciel i jego adres

Klasztor OO. Bernardynów

Plac Mariacki 8

37-300 Leżajsk

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

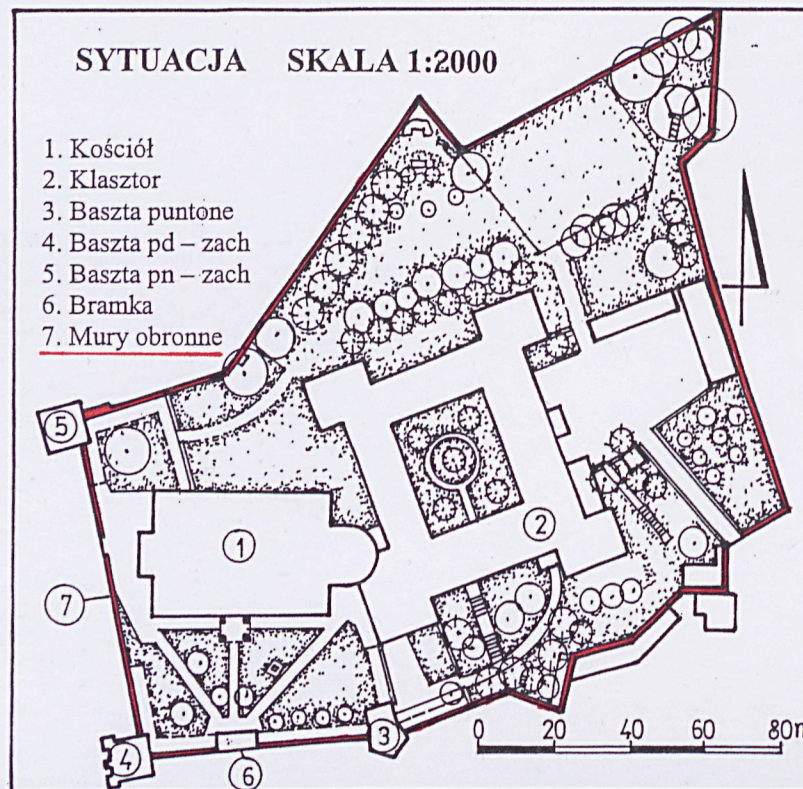
A-18 z 13.11.1948 r. i A-95 z 07.06.2004 r.

Widok od południa

Widok od północy

Klasztor i kościół OO. Bernardynów w Leżajsku wzniesione zostały na północ od miasta; w miejscu, gdzie według tradycji w 1590 r. Tomaszowi Michałkowi objawiła się Matka Boska wraz ze św. Józefem. W l. 90. XVI w. ufundowano w tym miejscu kaplicę a następnie został wybudowany drewniany kościół. W związku z coraz większą rzeszą wiernych nawiedzających to miejsce w 1608 r. przybyli do Leżajska Bernardyni z Przeworska. W latach 1618-1628 z inicjatywy Łukasza Opalińskiego marszałka wielkiego koronnego wzniesiony został murowany kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny. Za twórcę kościoła uznaje się Antonio Pellacinię, zw. Italus, muratora lubelskiego o włoskim rodowodzie, któremu towarzyszył Szymon Sarocki.

Według ustaleń Stanisława Kłosowskiego *Fortyfikacje klasztorne...*, budowa murów obronnych następowała w kilku etapach. Pierwszy etap przypada na lata ok. 1637-1647, w tym czasie wybudowano trzy baszty oraz łączące je mury. W tym czasie prowincjałem a zarazem gwardianem leżajskim był O. Jakub Uchański. Następny etap przypada na l. 1669-1681, kiedy prowincjałem był O. Jan Wałowicz, prace polegały na budowie południowych murów obronnych. III etap – l. 1688-1700 – O. Demetriusz Wolski kieruje budową murów od wschodu i północy. IV etap przypada na 1 ćw. XVIII w., rozbudowano baszty nadbudowano mury obronne na froncie zachodnim. Ostatnim, V etapem wymienionym przez autora są l. 1895-1896, kiedy pod kierunkiem arch. Zygmunta Hendla rozbudowano bramkę, od wewnątrz dobudowano podcienia. W 1904 r. wybudowano piętrowy dom przy bramie południowej – dom był przeznaczony na cele gospodarczo mieszkalne.

Cd. wkładka nr 1

Sytuacja: Zespół OO. Bernardynów zlokalizowany w północnej części miasta, od zachodu ograniczony drogą krajową nr 77, od południa drogą wojewódzką nr 877, od wschodu osiedlem domków jednorodzinnych, od północy Lasem klasztornym. W skład zespołu wchodzi kościół i klasztor otoczone murem obronnym z trzema basztami i bramką. Na południe od muru, od zachodu plac modlitewny oddzielony murem od części gospodarczo-ogrodowej z budynkiem Sióstr Serca Maryi. Na wschód od muru obronnego usytuowany Dom Pielgrzyma. Baszta punktowa usytuowana w południowej kurtynie murów obronnych, od zachodu Brama wejściowa. Od południa prostopadłe przylega mur rozgraniczający plac modlitewny od części gospodarczej. Od północy przylega współczesny mur z podcieniem (rekonstrukcja) oddzielający Plac Rajski od placu przed pawilonem pd.-zach. klasztoru.

Materiały konstrukcja technika:

- ściany: ściany murowane z cegły, w części tynkowane, w zachodnią część kurtyny południowej w dolnej partii wykonana z kamienia, w górnej z cegły
- więźba dachowa podcieni: drewniana, *krokwiowa*
- pokrycie muru: od punktowej do baszty pd.-zach. – dwuspadowy daszek z dachówki karpiówki od południa kobaltowej, od północy czerwonej, od baszty pd.-zach. do baszty pn.-zach. dachówki karpiówki czerwonej. Pozostałe partie muru zakończona „daszkiem” jednospadowym z gruzobetonu.
- pokrycie dachów podcieni: na dachu pulpitowym blacha ocynkowana
- otwory drzwiowe: brama pd. (obok punktowej) – zamknięta łukiem koszowym, brama zach. – zamknięta łukiem spłaszczonym
- otwory strzelnicze
- stolarka: drzwiowa: brama pd. (obok punktowej) – brama drewniana dwuskrzydłowa, skrzydła płycinowe; brama zach., - drewniana, dwuskrzydłowa.

Rzut: Nieregularny. Kurtyna południowa. Od baszty punktowej na wschód mury o narysie klasycznych kleszczy; brama w pierwszym od wschodu odcinku. Odcinek od baszty punktowej na zachód wraz z kurtyną zachodnią tworzą lekko rozwartą literę „L”. Brama na zachód od punktowej. Pomiędzy basztą punktową a basztą południowo-zachodnią architektoniczna bramka. W narożach kurtyny zachodniej dwie baszty; brama na poziomie kruchty kościoła. Kurtyna północna o narysie pilastym. Kurtyna wschodnia, w północnym narożniku półbastion, następnie długi prawie prosty odcinek.

Bryła: Obiekty architektoniczne (baszty, bramka) opisane w osobnych kartach ewidencyjnych. Zachodni odcinek kurtyny południowej oraz kurtyna zachodnia akcentowane trzema dominującymi basztami oraz bramką. W wschodnim odcinku kurtyny południowej, w większości niższe od murów, dobudowane do nich od zewnątrz i wewnątrz wtórne budynki gospodarcze; na zachód od bramy dobudowany do murów piętrowy budynek gospodarczo-mieszkalny o kalenicy wyższej od korony muru. W centralnej części kurtyny wschodniej dobudowany od wewnątrz budynek gospodarczy. Mury o zróżnicowanej wysokości (dochodzącej do ok. 10 m) w zależności od rzeźby terenu; duże różnice występują od wewnętrznej strony murów. Od wewnątrz, począwszy od kurtyny południowej, przed basztą punktową w kierunku zachodnim, poprzez kurtynę zachodnią oraz zachodni odcinek kurtyny północnej mury obiegają, niższe od nich, podcienia kryte dachem pulpitowym.

Cd. wkładka nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne obronne	17. Użytkowanie obecne obronne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) 2003-2006 – Prace remontowo-konserwatorskie przy południowej kurtynie (odcinek od baszty puntone na zachód) oraz kurtynie zachodniej; prace przy rekonstrukcji i konserwacji malowideł i sztukaterii na murze zachodnim		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan muru od puntone w kierunku zachodnim do baszty pn.-zach. – dobry. Pozostałe partie mocno zniszczone	
		20. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie Pilny generalny remont całego obwodu murów (z wyłączeniem już wykonanego)	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Stanisław Kłosowski, *Fortyfikacje klasztorne Ojców Bernardynów w Leżajsku. Dokumentacja historyczna i konserwatorska, Leżajsk 2003-2004* (Archiwum WUOZ Delegatura w Rzeszowie),
- *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Leżajsku, rzut parteru*, Lwów 1929 r., fotokopia planu, (Archiwum WUOZ Delegatura w Rzeszowie),
- Leżajsk, fragment mapy katastralnej, 1853 r., fotokopia

22. Bibliografia

- Cz. Bogdalski, *Pamiętnik kościoła OO. Bernardynów w Leżajsku*, Kraków 1919
- Katalog zabytków sztuki w Polsce, Seria Nowa, t. III: Województwo Rzeszowskie, z. 4, *Leżajsk, Sokołów Małopolski i okolice*, pod red. Ewy Śnieżyńskiej-Stolot i Franciszka Stolota, IS PAN, Warszawa 1989
- "Podkarpacki Biuletyn Konserwatorski" tom II "Wykaz prac konserwatorskich i remontowo – konserwatorskich wykonanych w latach 2003–2006 przy obiektach zabytkowych z terenu województwa podkarpackiego" zespół redakcyjny: Małgorzata Schild, Jadwiga Stęchły, Irena Zając pod kierunkiem Mariusza Czuby, Przemyśl 2007

23. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

Archiwum WUOZ Delegatura w Rzeszowie

24. Uwagi różne

25. Opracowanie karty ewidencyjnej (data i podpis)

tekst Bartosz Podubny, 09.2009 r. (data i podpis)

plany,
rysunki Bartosz Podubny, 09.2009 r. (data i podpis)

zdjęcia
fotograficzne Bartosz Podubny, 09.2009 r. (data i podpis)

miejsce przechowywania negatywów :
u autora

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

5 wkładek

1. Miejscowość Leżajsk	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres MUR OBRONNY w zespole OO. Bernardynów	6. Zawartość wkładki Cd. pkt. 11 Autorzy, pkt. 12 Opis; Rzut
2. Gmina m. Leżajsk		
3. Powiat leżajski		
4. Województwo podkarpackie		

Cd. pkt. 12 Autorzy

Na parterze mieściła się kuchnia dla służby, spiżarnia, mleczarnia, pralnia i magiel; na piętrze zaś mieszkanie dla służby klasztornej oraz pokoje gościnne. W czasie I wojny światowej, w 1915 r. wskutek ostrzału uszkodzony południowy odcinek muru „obok Bramki”; w tym samym roku przystąpiono do jego naprawy. W 1926 r. wybudowano, na wschód od baszty puntone nową oranżerię. W 1928 r. przeprowadzono naprawę murów. Brama zlokalizowana obok baszty puntone powstała w I. 30 XX w. lub z 2 poł. XX w. (niezaznaczona na planie z 1929 r.) za drugą opcją przemawia fakt wydzielenia tzw. wieczernika do którego jeszcze niedawno prowadziła brama (rozebrany pod budową obecnego ołtarza polowego)

Cd. pkt. 13 Opis**Elewacje:**Zewnętrzne:

- Kurtyna „frontowa” południowa (odcinek pomiędzy basztą pd.-zach. a puntone) – jako jedyny odcinek murów otynkowany. W zachodniej części z rozbudowaną, dwukondygnacyjną bramą wejściową poprzedzoną schodami, druga brama w pobliżu baszty puntone poprzedzona dwubiegowymi schodami z szerszym spocznikiem przed murem. Poniżej połowy wysokości muru wydatny profilowany gzyms wydzielaający górną, pionową część muru. Poniżej gzymsu wzdłuż długości muru, pogrupowane w pary, rozmieszczone otwory strzelnicze w formie poziomego prostokąta zamkniętego łukiem odcinkowy, w szerokim, głębokim rozglifieniu.
- Kurtyna zachodnia – na północ od środka długości kurtyny brama wjazdowa; na osi, nad bramą, wisząca lampa na kutym wysięgniku; pod nią owalna metalowa plakietka z symbolem franciszkanów; na południe od bramy pod okapem muru trzy pionowe, prostokątne płyciny z polichromowanymi obrazami: w centrum Ukrzyżowanie, po lewej Maria, po prawej Stygmatyzacja św. Franciszka. Płyciny w szerokim płaskim obramieniu ograniczonym po bokach schematycznymi wolutami, pomiędzy płycinami uproszczone kampanule. Wzdłuż długości muru, powyżej połowy wysokości, pogrupowane w pary, rozmieszczone otwory strzelnicze w formie poziomego prostokąta zamkniętego łukiem odcinkowy, w szerokim, głębokim rozglifieniu.
- Kurtyny północna, wschodnia i południowa do baszty puntone - w zwieńczeniu obwiedzione ceglanym gzymsem, ponad którym pionowe prostokątne otwory strzelnicze. W pierwszym od wschodu odcinku kurtyny południowej otwór bramny flankowany pilastrami, z profilowanym nadprożem. Ponad bramą otynkowana partia muru z płyciną z krucyfiksem.

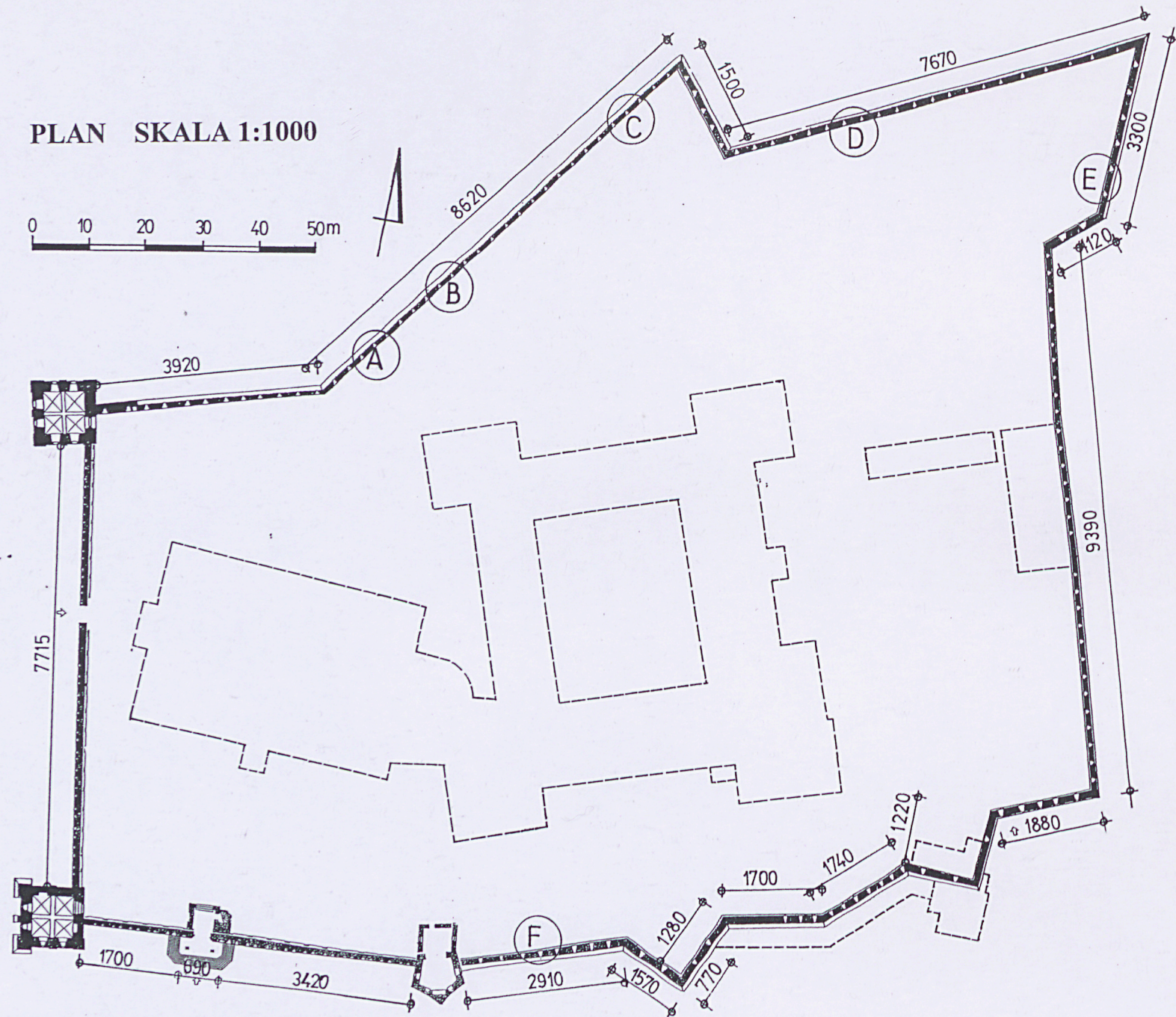
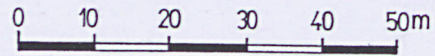
Wewnętrzne:

Kurtyna południowa pomiędzy puntone a basztą pd.-zach., w podcieniach, ślepe arkady z konfesjonałami. Podobnie w południowej i północnej części kurtyny zachodniej; w odcinakach pomiędzy bramą a podcieniami ślepe arkady, powyżej gzyms i daszek pulpituowy, nad którym rząd rozglifionych otworów strzelniczych. Brama zachodnia. Flankowana przez dwie przypory, ponad otworem gzyms między kondygnacyjny, powyżej którego, między przyporami – dwie ślepe arkady zamknięte gzymsem krytym dachem pulpituowym. W arkadach polichromowane sceny – w pd. Ukrzyżowania, - pn. Złożenia do grobu. Malowane inskrypcje nad arkadami oraz w kartuszu między nimi. Górna część kurtyny zachodniej wydzielona półwałkiem.

W kurtynach północnej, wschodniej i wschodniej części kurtyny południowej, w górnej części murów ślady po ganku dla straży w postaci występu w murze oraz gniazdach po belkach; w zwieńczeniu kurtyn rozglifione otwory strzelnicze o zróżnicowanych wykrojach – typy A-F widoczne w załączonych do karty przekrojach. W drugim od zachodu odcinku kurtyny północnej, w partii przyziemia, zamurowane duże otwory strzelnicze przeznaczone na działa.

PLAN SKALA 1:1000

1. Miejscowość **Leżajsk**

2. Gmina **m. Leżajsk**

3. Powiat **leżajski**

4. Województwo **podkarpackie**

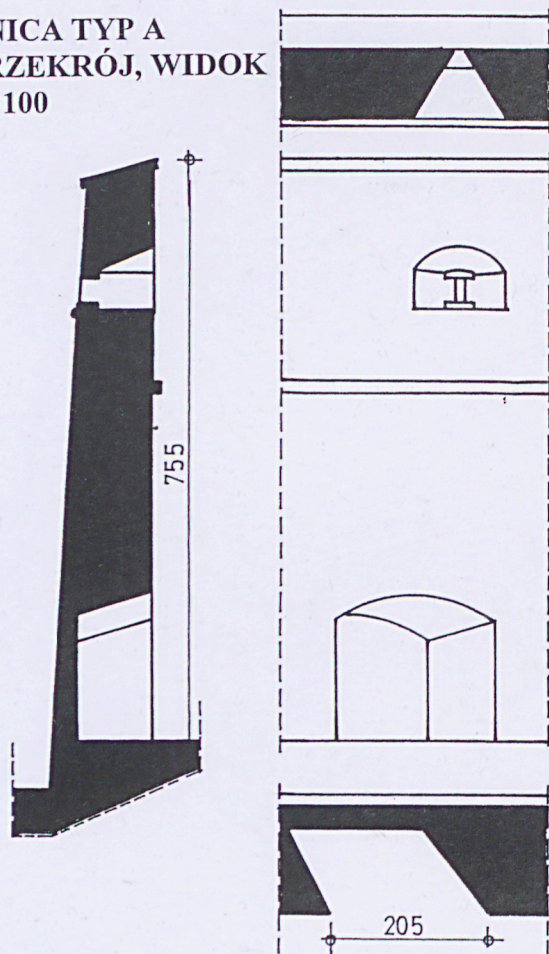
5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

MUR OBRONNY w zespole OO. Bernardynów

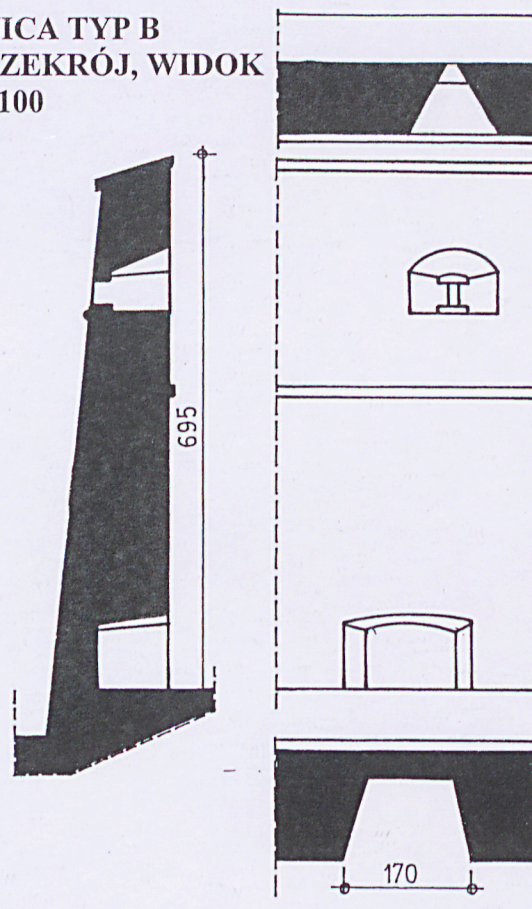
6. Zawartość wkładki

Przekroje muru, rodzaje strzelnic; Materiały archiwalne

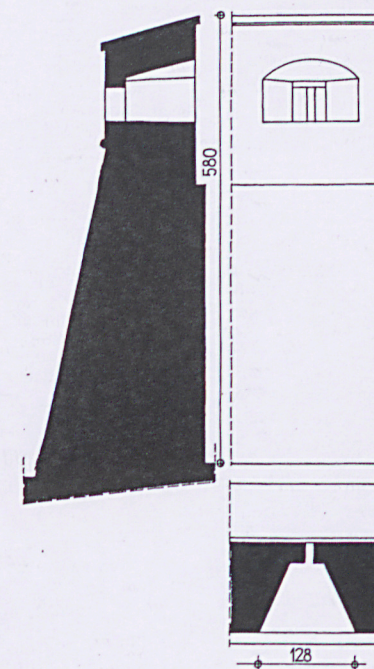
STRZELNICA TYP A
RZUT, PRZEKRÓJ, WIDOK
SKALA 1:100

STRZELNICA TYP B
RZUT, PRZEKRÓJ, WIDOK
SKALA 1:100

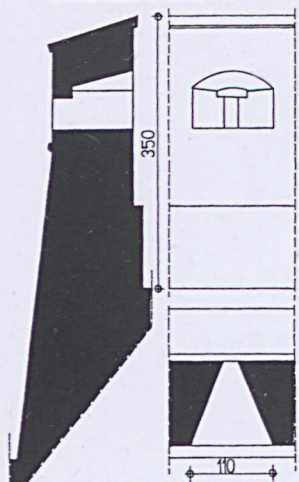

STRZELNICA TYP C
RZUT, PRZEKRÓJ, WIDOK
SKALA 1:100

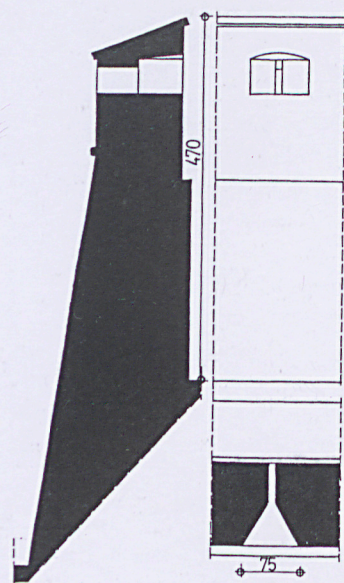

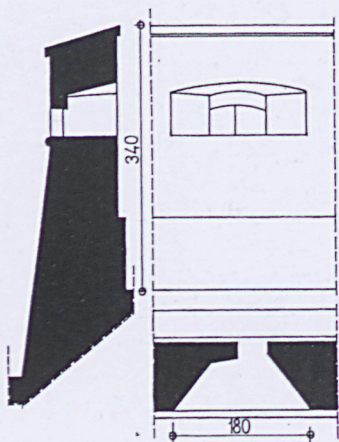
STRZELNICA TYP D
RZUT, PRZEKRÓJ, WIDOK
SKALA 1:100

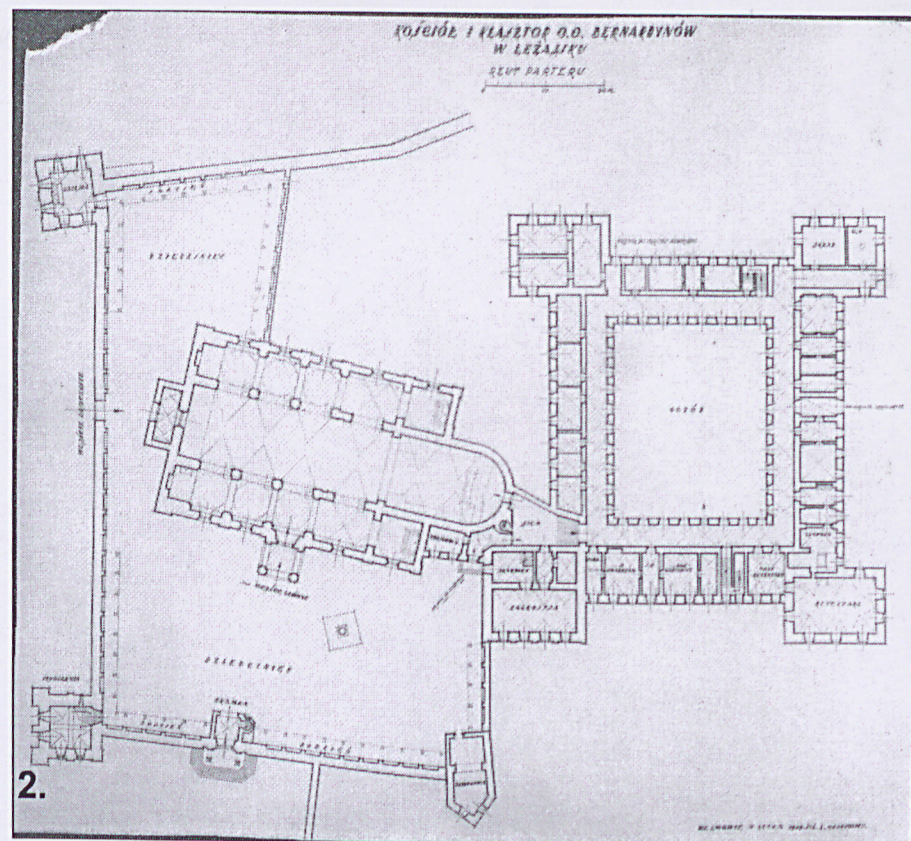
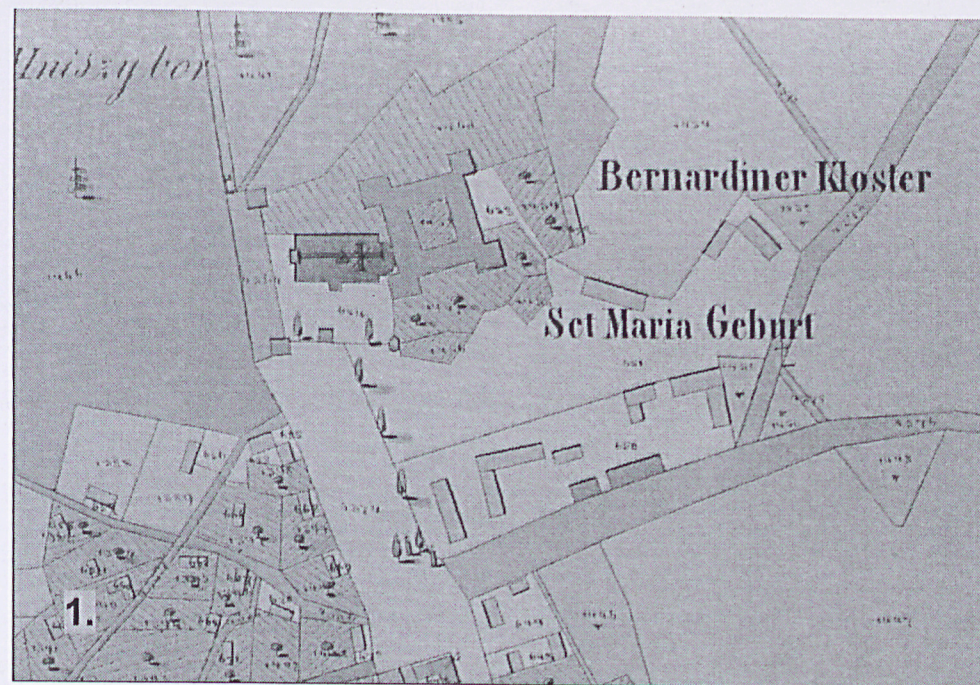
STRZELNICA TYP F
RZUT, PRZEKRÓJ, WIDOK
SKALA 1:100

STRZELNICA TYP E
RZUT, PRZEKRÓJ, WIDOK
SKALA 1:100

1. Leżajsk, fragment mapy katastralnej, 1853 r.
2. Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Leżajsku, Rzut parteru, Lwów 1929 r.

1. Miejscowość **Leżajsk**

2. Gmina **m. Leżajsk**

3. Powiat **leżajski**

4. Województwo **podkarpackie**

5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

MUR OBRONNY w zespole OO. Bernardynów

6. Zawartość wkładki

Materiały archiwalne, fotografie

Zachodni fragment południowej kurtyny murów obronnych z basztą pd.-zach. i bramką, 1949 r.

Kurtyna południowa. Część zach.

Kurtyna południowa. Część zach. – brama obok baszty puntone

Wkładkę założył: (data i podpis) 09.2009 r., Bartosz Podubny

Kurtyna zach. Część pd.

Kurtyna zach. Dekoracyjne płyciny

Kurtyna zach. Brama

Kurtyna zach.

kurtyna pn. Odcinek 1. od zach.

Kurtyna pn. Korona muru.

Kurtyna pn. Odcinek 3. od zach.

Kurtyna pn. Odcinek 4. od zach.

Półbastion. Widok od wschodu.

1. Miejscowość **Leżajsk**

2. Gmina **m. Leżajsk**

3. Powiat **leżajski**

4. Województwo **podkarpackie**

5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

MUR OBRONNY w zespole OO. Bernardynów

6. Zawartość wkładki

Fotografie

Kurtyna wsch. Część południowa

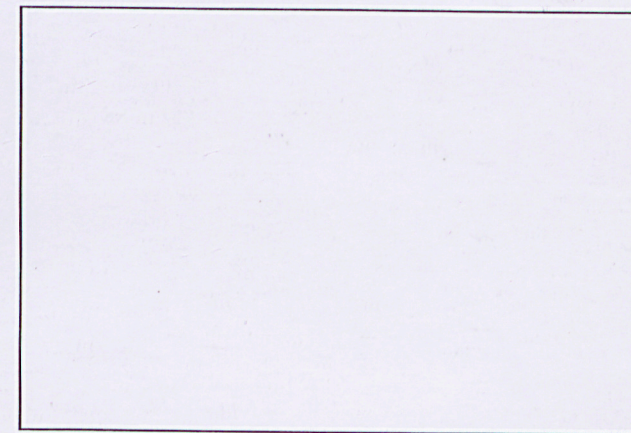
Kurtyna wsch. Część środkowa

Kurtyna południowa. Część wschodnia – brama

Kurtyna południowa. Część wschodnia – budynek gospodarczo-mieszkalny

Kurtyna południowa. Część wschodnia

Kurtyna południowa. Część wschodnia – bud. gosp.

Kurtyna pd. od wewnątrz – część zach.

Kurtyna pd. od wewnątrz – część zach.

Kurtyna zach. od wewnątrz – część pd.

Kurtyna zach. od wewnątrz - brama

Kurtyna zach. od wewnątrz – część pn.

1. Miejscowość **Leżajsk**

2. Gmina **m. Leżajsk**

3. Powiat **leżajski**

4. Województwo **podkarpackie**

5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

MUR OBRONNY w zespole OO. Bernardynów

6. Zawartość wkładki

Fotografie

Kurtyna pn. od wewnątrz – odcinek 1. od zach.

Kurtyna pn. od wewnątrz – odcinek 2. od zach.,
otwór strzelniczy w przyziemiu

Kurtyna pn. od wewnątrz – odcinek 3. i 4. od zach.

Szczyt półbastionu

Kurtyna pn. od wewnątrz - brama